

СЛУЧАЙНОТО ДЕЯНИЕ ПРИ ТРАНСПОРТНОТО ПРЕСТЪПЛЕНИЕ ПО ЧЛ. 343 ОТ НАКАЗАТЕЛНИЯ КОДЕКС

Огнян Боянов

I. Случайното деяние като обстоятелство, изключващо вината

по българското наказателно право

В българското наказателно право съществуват три обстоятелства, които могат да изключат вината. Това са фактическата грешка, случайното деяние и изпълнението на неправомерна заповед. Следва да изясним някои разлики.

1.1. От една страна изследвайки липсата на вина следва да бъде разяснена и разпоредбата на чл. 14 ал. 1 от НК. Фактическата грешка е незнание на фактическите обстоятелства, които принадлежат към състава на престъплението и изключват умисъла на това престъпление¹. По смисъла на ал. 2 от същия, грешката може да изключи и непредпазливостта, когато самото незнание на фактическите обстоятелства не се дължи на непредпазливост. В обективната действителност дадени факти и обстоятелства съществуват, но това не е отразено в съзнанието на дееца.

От друга страна незнанието ще се дължи на непредпазливост, когато деецът не е узнал тези факти, които биха довели до предвиждане на престъпния резултат, но е бил длъжен и е могъл да ги узнае.

1.2. От пряко значение по зададения въпрос е хипотезата на случайното деяние. Според разпоредбата на чл. 15 от НК обстоятелството се изразява в това, „че деецът не е бил длъжен и не е могъл да предвиди общественоопасните обстоятелства”.

Преди всичко редно е да отбележим, че въпросът за това дали извършителят на едно деяние е бил длъжен и дали е могъл да предвиди общественоопасните последици, които то е предизвикало има смисъл само тогава, когато той не е предвиждал настъпването им.

¹ Вж. Стойнов, Александър Наказателно право. Обща част. София. Сиела.

Случайното деяние изключва небрежността, защото само при тази форма на вина отсъства предвиждането като предпоставка за съобразяването на дадено поведение с възможното настъпване на съставомерни последици.

Случайното деяние ще е на лице на първо място, когато деецът не е бил длъжен да предвиди настъпването на общественоопасните последици. Отсъствието на правно задължение за тяхното предвиждане води до това, че лицата, върху които не тежи подобно задължение, обикновено не извършват интелектуална дейност по предвиждане на последиците. Именно заради отсъствието на такова задължение поведението им не подлежи на обществен укор.

Няма да бъде виновно и деянието, когато деецът, макар и да е бил длъжен не е могъл да предвиди настъпването на общественоопасните последици. Невъзможността на деецът да предвиди тези последици може да е свързана със:

- Обективни обстоятелства, при които е извършено деянието. Така например неправилно паркиран камион може да е закрил пътния знак за внезапно пресичане на деца.
- С личността на дееца, когато например са необходими специални познания, които той не притежава, но и не е бил длъжен да има.

1.3. В хипотезата на престъпната небрежност интелектуалният момент е различен. Изразява се в това, че субектът не е предвиждал настъпването на общественоопасните последици, но е бил длъжен и е могъл да предвиди, че те ще настъпят. Тук се изследват два елемента – положителен и отрицателен.

Отрицателният елемент се изразява в това, че деецът не е предвиждал общественоопасните последици. Касае се до отсъствие на тази интелектуална дейност, която би довела до познанието на бъдещото възможно или сигурно настъпване на престъпния резултат.

Положителният елемент е виден в обстоятелството, че деецът е бил длъжен и е могъл да предвиди общественоопасните последици. Законът изисква едновременна наличност, както на правно задължение на деецът да предвиди престъпните последици, така и реална възможност да осъществи такава мисловна дейност. Задължението да предвиждане трябва да произтича от разпоредбите на нормативен акт. Във връзка с

автотранспортни престъпления като релевантен ще посочим Закона за движени по пътищата, заедно със съпътстващият го Правилник по прилагане на ЗДвП.

II. Специфики на случайното деяние при транспортните престъпления

В темата ще бъдат разглеждани деяния, които са съставомерни по чл. 343 от НК, предвиждащ отговорност за непредпазливо транспортно престъпление. Във връзка с това има богата съдебна практика. Тя ще бъде изходна точка при разглеждане на посочения въпрос.

1. Според Върховния съд деянието е случайно, когато водачът на моторно превозно средство не е могъл, нито е бил длъжен да предвиди настъпването на общественотоопасните последици и обективно каквото и да беше направил не можеше да ги предотврати². По делото е установено, че подсъдимия се е движел по път, на който е имало каруца. Отляво са се намирали две малолетни деца с възрастните си родители. Отдясно на отдалечено разстояние играели също малолетни деца, които не са давали признаци за движение към пътя. Той е намалил скоростта до 8 км/час и е предприел изпреварване на каруцата с безопасна скорост, като е спазил изискванията на чл. 41, ал. 2 ППЗДвП. Пострадалото дете пряко не е засегнато, а се е ударило в движение след средата в дясната страна на автомобила, паднало и било прегазено от задната гума.

Ето защо поведението на водача на моторно превозно средство не нарушава чл. 123 ППЗДвП, защото според конкретната пътна обстановка, той се е движил с безопасна скорост, пряко не е засегнал с моторното превозно средство детето, а то само се е хвърлило върху превозното средство в движение. Той обективно в направил всичко необходимо, но не е имал физическа възможност да предотврати настъпването на вредоносния резултат. Не са нарушени и изискванията по чл. 55 ППЗДвП. Следователно действията на водача на моторното превозно средство по време на произшествието са правомерни. На лице е едно случайно деяние по смисъла на чл. 15 НК, защото според обстоятелствата деецът не е могъл нито е бил длъжен да предвиди настъпването на общественотоопасните последици, а от друга страна, каквото и да беше направил, не можеше да предотврати настъпването им.

² Решение №720 от 30,12,1991 г. по н.д. 606/91, докладчик член-съдия Людмила Стаменова

2. При съществуваща и осъзната от водача на моторното превозно средство опасност на пътното платно, изразяваща се в заледряване на същото, той е длъжен да намали скоростта на движението до предели, които осигуряват сигурното придвижване или да преустанови движението, ако и при минимална скорост то е невъзможно. Деянието, в резултат на което е станало пътнотранспортно произшествие със съставомерни последици, е случайно тогава, когато опасностите на пътя са изненада за дееца и не е бил длъжен и не е могъл да предвиди настъпването на тези последици³.

По делото е прието, че на посочената дата – 14.2.1994 г., подсъдимият е управлявал собственият си автомобил по пътя от гр. О за с. Г, област М. Пътувал е заедно с родителите на съпругата си – Х. А. К., и пострадалата К. Н. К., за медицински преглед на първия от тях в болницата на гр. О. На връщане около 10 часа е бил в гр. М. Времето е било студено с превалявания на сняг. Пътят е бил силно заледен. Движил се със скорост около 20 км/час и с тази скорост навлязъл в кръстовище. Предстояло му след ляв завой да премине през моста на р. С. Със същата скорост предприел тази маневра. Поради заледряването на пътното платно автомобилът се приплъзнал, не успял да вземе завоя и се насочил право към десния парапет на моста. Разрушил елементи от него и паднал в реката, като се установил с колелата нагоре. В резултат на автопроизшествието тежки увреждания несъвместими с живота получила К. Н. К. И починала. При съществуваща и осъзната от водача на моторно превозно средство опасност на пътното платно, изразяваща се в заледряване на същото, той е длъжен да намали скоростта на движение до предели, които позволяват сигурното придвижване, или да преустанови движението, ако и при минимална скорост то е невъзможно. Това изискване произтича от общата разпоредба на чл. 20 ал. 2 ЗДвП. Явно е, че подсъдимият не се е съобразил с него и виновно е причинил автопроизшествието и последиците от това.

³ Решение 98 от 14.10.1996 г. по н.д. 100/96г. 5 члене с-в, докладчик председателят Николай Христов

3. Според съдебната практика, когато препятствието се появи изненадващо в опасната зона за спиране и водачът, каквото и да направи, не може да предотврати настъпването на вресните последици, е налице случайно деяние.⁴

4. Следва да се отбележи, че когато на пътя или в близост до него има деца, за водачите е възникнала ситуация на опасност и те са длъжни да се подготвят за внезапно и необичайно изменение на пътната обстановка, защото тези участници в движението не всякога реагират еднакво и адекватно поради липса на изградени рефлексии за личната си безопасност. Дори се ползват със специална закрила от правилата за движение като особена група пешеходци, чиято наличност на пътя е постоянна опасност за движението на моторните превозни средства. Ако при разминаване на автомобили непосредствено зад насрещното превозно средство се появи дете в опасната зона за спиране при настъпване на съставомерни последици деянието на водача не е случайно, ако при извършването на маневрата водачът е възприел детето или е могъл и е бил длъжен да го направи.⁵

5. Не всяко нарушение на правилата за движение е в причинна връзка с настъпилите съставомерни последици. Обстоятелството, че пострадалия водач на моторно превозно средство е управлявал същото с по-висока от разрешената скорост за този участък на пътя е без правно значение за изхода на делото, щом като се е движел в своята лента за движение и щом като и при спазване на разрешената скорост съставомерните последици неминуемо са щели да настъпят.⁶

6. Деецът не може да се позовава единствено на обстоятелството, че възприетата от него скорост била в рамките на допустимата за движение в населено място. Разпоредбата на чл. 20 , ал. 2 от ЗДвП задължава водачите да съобразят и всички конкретни фактори, които усложняват пътната обстановка и създават обективни предпоставки за пътно-транспортни произшествия като например натоварено движение в столичния град, мокра пътна настилка, ограничена видимост в резултат на

⁴ Решение н: 79 от 28.02.1990 г. по н.д. 17/90 г. 3 н.о., Съдебна практика, Бюлетин на ВС на РБ, кн 4/1991 г., стр. 10

⁵ Решение н: 117 от 26.3.1987 г. по н.д. 72/87 г. 3 н.о., Съдебна практика, Бюлетин на ВС на РБ, кн 11/1987 г., стр. 13

⁶ Решение № 767 от 11.XI.1991 г. по н. д. № 648/91 г., I н. о., докладчик член-съдията М. Чернев

неправилно паркирани автомобили, разминаване с насрежно движещ се трамвай, силен дъжд и др.⁷

⁷ Решение № 455 от 23.X.1986 г. по н. д. № 414/86 г., III н. о.